

UZAKTAN EĞİTİM ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİME YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Yrd. Doç. Dr. Serkan Yıldırım
Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi
Erzurum
serkanyildirim@atauni.edu.tr

Arş. Gör. Gürkan Yıldırım
Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi
Erzurum
gyildirimbote@gmail.com

Arş. Gör. Embiya Çelik
Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi
Erzurum
embiya@gmail.com

Doç. Dr. Selçuk Karaman
Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi
Erzurum
skaraman@atauni.edu.tr

Özet

Uzaktan eğitimde öğrenim görmekte olan bireylerin bu ortamlara karşı görüşlerinin belirlenmesi ortamların daha etkili tasarlanması ve gerekli müdahalelerin yapılmasında oldukça önemli görülmektedir. Bu çalışmada uzaktan eğitim yöntemi ile öğrenim görmekte olan bireylerin uzaktan eğitime yönelik görüşlerini ortaya çıkaran bir ölçek geliştirme çalışması yapılmıştır. Uzaktan eğitim hizmetlerine yönelik görüşleri içeren çalışmalar temel alınarak geliştirilen 42 maddelik ölçek çevrimiçi olarak öğrencilere sunulmuştur. Çalışmaya Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Lisans Tamamlama Programına kayıtlı 1040 öğrenci katılmıştır. Veriler Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis) ile incelenerek ölçeğe son şekli verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 18 maddeden oluşan ve 4 faktör içeren (Ölçeği oluşturan faktörler, Kişisel Uygunluk, Etkililik, Öğreticilik ve Yatkinlik) bir ölçek elde edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Uzaktan eğitime yönelik öğrenci görüşleri, ölçek geliştirme, ölçek.

PERCEPTION OF DISTANCE EDUCATION STUDENTS ABOUT DISTANCE EDUCATION: A SCALE DEVELOPMENT STUDY

Abstract

It is fairly important to determine opinions of students in distance education in terms of more effective design of learning environment and the execution of necessary interventions. In this study, a scale development study was carried out to determine opinions of students in distance education about this program. Students were presented with a 42- item scale that was developed on the basis of opinions about distance education. 1040 students that are enrolled in Atatürk University Nursing Under-graduate Completion Program participated in this program. Data was analyzed through Principal Component Analysis and scale was completed. According to

the study results, an 18- item scale that includes 4 factors (personal suitability, effectiveness, instructiveness and familiarity) was obtained.

Key Words: Students' opinions about distance education, scale development, scale.

GİRİŞ

Öğretim teknolojileri alanındaki değişim ve gelişmeler öğrenme ortamlarının çeşitlenmesinde ve gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Özellikle internetin gelişmesi ve eğitim alanında daha sık kullanılması uzaktan eğitim gibi alternatif eğitim ortamlarının daha da yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bireylerin bilgiye daha fazla kaynaktan, daha kısa sürede ulaşmak istemesi, eğitim alanında yaşanan coğrafi uzaklıklar, sosyal ve sosyo-ekonomik dağılım eşitsizlikleri ve bireysel problemler gibi temel sorunların çözülmesi ve daha iyi şartların oluşturulması uzaktan eğitimin uygun bir öğretim şekli olarak kabul edilmesine neden olmuştur. (Odabaş, 2003). Genel itibariyle uzaktan eğitim; öğrenenlerin öğrenme deneyimlerini bir kurum içerisinde değil de buldukları yerden takip etmelerini sağlayan sistemler olarak nitelendirilebilir. Yani uzaktan eğitimde ana prensip öğrenme nesnelерinin bulunduğu bir ortam, öğretmen ve öğrenenin farklı konumlarda olmalarıdır. Uzaktan öğretim aktiviteleri öğrenmenin zamandan ve mekandan bağımsız olarak yürütülmesine imkan vermekte (İşman, Barkan, Demiray, 2005) ve formal eğitimin çeşitli problemlerini ortadan kaldırma olanağı sunmaktadır (Yates & Bredley, 2000).

Farklı seviyelerdeki öğrenenlerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamada kullanılabilen bir öğretim uygulaması olarak görülen uzaktan eğitime bir ortam veya ders tasarlarken; dağıtım ve ulaşılabilirlik, kontrol, etkileşim, ortamın karakteristikleri ve sosyal bulunuşluk gibi durumlar dikkate alınmalıdır. Öğrencilerin kendilerini ne kadar o ortama ait hissettikleri ve etkileşimlerin öğrenenleri ne kadar öğrenme aktivitelerinin içine çektiği önemli bir durumdur. Öğrenme ortamı; ulaşımı ve kullanımı kolay, öğrencinin ortam içerisinde kaybolmayacağı, ortamda öğrenilmesi gereken özellikleri iyi bir şekilde yansıtan bir yapıya sahip olması gerekmektedir.

İyi tasarlanmış bir uzaktan eğitim ortamında öğrenci zaman ve mekan sınırlaması olmadan ders materyaline hızlı bir şekilde ulaşabilmelidir. Ayrıca bu materyaller resim ve yazının yanısıra içinde video, ses ve animasyon gibi çoklu ortam öğeleriyle desteklenerek hazırlanmalıdır. Böylece farklı öğrenme stillerine sahip bireylerin ders materyallerinden en üst seviyede faydalanmaları sağlanmalıdır. Ayrıca hazırlanan içerikler ile öğrenenlere etkin geri dönüşler verilmeli ve öğrenenler süreç içinde yalnız bırakılmamalıdır. Uzaktan eğitim sürecinde herhangi bir problemle karşılaşan öğrenci yeterli desteği göremediği zaman kendini yalnız hissetmekte ve öğrenmesi olumsuz yönde etkilenmektedir. Yani öğrenenlerin süreç içinde yalnız bırakılmaması ve yaşanabilecek teknik veya öğretimsel problemlerde rehberlik edilmesi uzaktan eğitimde başarının sağlanması açısından önemli görülmektedir.

Uzaktan eğitimde öğrenen başarısını etkileyen unsurlardan biri de öğrenenlerin öz yeterlikleridir. Uzaktan eğitim uygulamalarına katılan öğrenenlerin öz yeterlilikleri uzaktan eğitimdeki başarılarını garanti etmese bile olumlu yönde etki edebilir (Dabbagh ve Ritland, 2005). Alanyazın incelendiğinde uzaktan öğrenenlerin geleneksel öğrencilere göre daha farklı özelliklerinin olması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Horton (2000), ideal bir uzaktan öğrencide bulunması gereken özellikleri genel olarak aşağıdaki gibi belirtmektedir.

- Bağımsız öğrenebilme ve öğrenmeye karşı olumlu yaklaşım gösterme
- Öz disiplin, zamanı iyi yönetme ve yalnız çalışmaktan hoşlanma becerilerine sahip olma
- Yazarak kendini açık bir şekilde ifade edebilme
- Temel bilgisayar becerilerine sahip olma
- Geleneksel eğitimle ulaşamayacağı bilgilere ihtiyaç duyma
- Küçük teknik problemleri giderebilme
- Derece, sertifika veya diploma gibi belirli bir hedefe sahip olma
- Öğretim görecek alanın temel kavramlarından haberdar olma.

Belirtilen özellikler dikkate alındığında uzaktan öğrenenlerin öğrenmeye karşı istekli olmaları ve kendilerini yönetebilmeleri özellikle önemli görülmektedir. Uzaktan öğrenmede öğrenenler süreç içinde geleneksel öğrenenlere göre yalnız kaldıkları düşünüldüğünde çalışma zamanlarını ayarlama ve zamanlarını daha etkili

yönetme konularında istekli olmaları gerekmektedir. Ayrıca öğrenme ortamlarından öğrenenlerin faydalanabilmeleri için temel bilgisayar kullanım becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Bu durum hem içeriklere erişimde hem de öğrenme sırasında oluşabilecek basit hataların giderilmesinde önemlidir.

Uzaktan eğitim ortamını oluşturan öğretmen, ortam ve içerik gibi bileşenler tüm standartları sağlayacak şekilde geliştirilse bile bir uzaktan eğitim ortamındaki başarıda en önemli etmen öğrenenin bu ortamlara yönelik tutum ve yaklaşımlarıdır. Tutum; bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutları olan bir kavramdır (Tavşancıl, 2006). Tutum; “bireylerin herhangi bir nesne, insan ve konuya yönelik olumlu veya olumsuz duyguları” olarak tanımlanmaktadır (Petty ve Cacioppo, 1996). Bu açıdan bakıldığı zaman bireyin uzaktan eğitim ve teknolojilerine karşı tutumu, kişinin öğrenmesi ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Olumsuz tutum sergileyen öğrenenlerin ortama alışma ve başarı düzeyleri de bu duruma paralel olarak düşebilir (Birişçi, Metin ve Demiryürek, 2011). Bu açıdan bakıldığı zaman öğrenenlerin uzaktan eğitim ortamlarına yönelik tutumlarını geliştirmek için bu ortamlar hakkında neler düşündüklerini ve hissettiklerini bilmek önemlidir. Alanyazında bu yönde olan çalışmaların azlığı mevcut çalışmanın önemini artırmaktadır. Bu çalışmada, uzaktan eğitime katılan öğrenenlerin bu ortamlarda sunulan öğretime yönelik görüşlerini ortaya çıkaracak bir ölçeğin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, uzaktan eğitime katılan öğrenenlerin bu ortamlarda sunulan öğretime yönelik görüşlerini ortaya çıkaracak bir ölçeğin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Literatüre bakılarak başlangıçta 42 madde oluşturulmuştur.

Örneklem

Bu çalışma kapsamında Atatürk Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi lisans tamamlama programlarından olan Hemşirelik Lisans Tamamlama Programında öğrenim gören 116 bay ve 924 bayan olmak üzere toplam 1040 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışma 2012-2013 Eğitim – Öğretim yılının bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Örneklem bu programda öğrenim gören ve araştırmaya gönüllü olarak katılan öğrencilerden meydana gelmektedir. Bu araştırmada kullanılan örnekleme yöntemi, olasılıksız bir örnekleme çeşidi olan uygun örneklemedir. Uygun örnekleme yönteminde araştırmacılar gruba rahatlıkla erişebilir ve grup uygulama için hazırdır (Cochran, 1977). Bu yöntem gönüllü katılımın esas olduğu durumlarda sıklıkla başvurulan bir yöntemdir (Kish, 1995). Uygun örnekleminin kullanıldığı araştırmalarda araştırmacı yeterince temsil gücü olmadığı için örnekleme evrene genelleme yapmak için kullanmaz (Lohr, 1999).

Ölçek Geliştirme Süreci

Ölçek geliştirme süreci toplamda üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada, alanyazın incelenmiş ve uzman görüşleri alınarak uzaktan eğitime yönelik öğrenci görüşlerini ortaya çıkaracak etmenler belirlenmiş ve 42 ön madde yazılmıştır. Hazırlanan maddelerinden değerlendirilmesi için 5’li Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçek, 1 (hiçbir zaman katılmıyorum), 2 (nadiren katılıyorum), 3 (bazen katılıyorum), 4 (genellikle katılıyorum), 5 (her zaman katılıyorum) şeklindedir.

İkinci aşamada, geliştirilen maddeler iki dil uzmanının görüşüne sunulmuş ve pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamaya HELİTAM programına kayıtlı 597 öğrenci katılmıştır. İki uygulamadan elde edilen dönütler doğrultusunda ölçek ifadeleri düzeltilmiştir. Ölçek geliştirme sürecinin son aşamasında yapı geçerliliği test edilmiştir. Yapı geçerliliğinin test edilmesi için ölçek formu 1040 öğrenciye uygulanmıştır. Temel Bileşenler Analizi yöntemi ile incelenerek ölçeğe son şekli verilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach’s alpha güvenilirlik testi ile ölçülmüştür.

Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Çalışmaya katılan öğrencilerin tamamı uzaktan eğitim yöntemi ile öğrenim gördükleri için ölçeğin uygulanması web tabanlı olarak yapılmıştır. Çalışmanın tanıtımı kurumun web sayfasından yapılmıştır. Ayrıca programa kayıtlı tüm öğrencilere çalışmanın tanıtılması için e-posta gönderilmiştir. Görsel destekli olarak yapılan tanıtımın yanında çalışmanın amacını, ölçeğin nasıl doldurulacağını ve ölçeğe erişmek için neler yapılması gerektiği gibi tüm bilgilendirmeleri kapsayan bir video kullanılmıştır. Ölçek öğrencilere istedikleri anda doldurabilecekleri esneklikte sunulmuştur. Veri toplama süreci yaklaşık bir aylık süreç içerisinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen

verilerin istatistiksel analizlerinde SPSS 18 istatistik paketi kullanılmıştır. Faktör analizi Temel Bileşen Analizi tekniği ve varimax döndürmesi kullanılarak yapılmıştır. Bu teknikte, birbirleri ile ilişkili olduğu düşünülen çok sayıda değişken, birbirleri ile ilişkili olmayan (ya da en az ilişkili olacak şekilde) daha az sayıda bileşenlere ayrılır.

BULGULAR VE YORUM

Bu çalışma uzaktan eğitim yöntemi ile öğrenim gören öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular faktör analiz sonuçları üzerinden değerlendirilmiştir.

Faktör (Temel Bileşenler) Analizi

Faktör analizi sonucunda 4 faktör ve 18 ifadeden oluşan bir ölçek meydana gelmiştir. Ölçekte yer alan ön ifadelerden 24 tanesi düşük yük değerleri nedeniyle ölçekten çıkarılmışlardır. Tablo 1’de dönüştürülmüş temel bileşenler analizinin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 1: Faktör Analizi (Döndürülmüş Temel Bileşenler Analiz) Sonuçları

Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Faktör-1 Yük Değeri	Döndürme Sonrası Yük Değeri			
			Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4
1	0,721	0,652	0,836	0,139	0,044	-0,014
2	0,745	0,707	0,834	0,206	0,075	0,011
3	0,700	0,681	0,806	0,222	0,035	0,029
4	0,613	0,641	0,757	0,177	0,066	0,063
5	0,477	0,563	0,669	0,151	0,058	0,053
6	0,492	0,577	0,668	0,116	0,168	-0,066
7	0,609	0,626	0,162	0,742	0,174	0,042
8	0,625	0,662	0,241	0,736	0,138	0,075
9	0,585	0,612	0,229	0,725	0,082	-0,004
10	0,609	0,684	0,216	0,687	0,299	0,025
11	0,557	0,646	0,153	0,613	0,389	0,077
12	0,743	0,597	0,099	0,266	0,812	0,061
13	0,663	0,462	0,017	0,148	0,800	0,005
14	0,585	0,462	0,070	0,114	0,750	0,063
15	0,557	0,554	0,153	0,223	0,693	0,063
16	0,753	0,128	-0,010	-0,001	0,060	0,866
17	0,712	0,173	0,044	0,044	0,030	0,841
18	0,688	0,198	0,011	0,094	0,074	0,821

Açıklanan Toplam Varyans:%63, 51
Faktör 1: %20.88, Faktör 2: %15.61, Faktör 3: %14.96, Faktör 4: %12.04

Faktör analizi sonuçlarına göre, uzaktan eğitime yönelik öğrenen görüşleri 4 faktörlüdür. Birinci faktör, 6 maddeden oluşan ve uzaktan eğitimin kişisel yaşantısına uygunluk durumlarını ortaya koymaktadır. Toplam varyansın % 20.88’ini açıklamaktadır. Faktör 1 araştırmacılar tarafından “Kişisel Uygunluk” olarak isimlendirilmiştir. İkinci faktör uzaktan eğitim ortamlarında yürütülen öğretim faaliyetlerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri ortaya koymaktadır. 5 maddeden oluşan bu faktör toplam varyansın %15.61’ini açıklamaktadır. Faktör 2 “Etkililik” olarak isimlendirilmiştir. Üçüncü faktör geleneksel öğretim ile uzaktan eğitimi öğrenme özellikleri açısından karşılaştırmaya imkan tanımaktadır. Toplam varyansın %14.96’lık bölümünü açıklayan bu faktörün altında 4 madde yer almaktadır. Faktör 3, “Öğreticilik” olarak isimlendirilmiştir. Dördüncü faktör öğrenenlerin öğrenme sürecinde yerine getirmesi gereken çalışmalara yönelik yaklaşımlarını ortaya koyan 3 maddeyi içermektedir. Araştırmacılar tarafından “Yatkınlık” olarak isimlendirilen bu faktör toplam varyansın %12.04’lük kısmını oluşturmaktadır. Ölçeği oluşturan maddeler ve bu maddelerin yük değerleri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Ölçek Faktörleri, Maddeler ve Maddelerin Yük Değerleri

Kişisel Uygunluk	
Kişisel işlerimin yoğunluğundan dolayı uzaktan eğitim benim için uygundur.	0,836
Uzaktan eğitim yaşam stilime uygundur.	0,834
Uzaktan eğitim ihtiyaç duyduğum eğitimler için uygun bir alternatiftir.	0,806
Uzaktan eğitim zaman kaybetmeksizin eğitim alabilmemi sağlamaktadır.	0,757
İstediğim zamanda istediğim yerden derse katılma esnekliğine ihtiyacım var.	0,669
Eğitim almak için üniversite kampüsüne gitmek benim için zordur.	0,668
Etkililik	
Uzaktan eğitim öğretim uygulamaları açısından öğrenciyi daha aktif hale getirir.	0,742
Uzaktan eğitim kişiler için iyi bir öğrenme fırsatı sunar.	0,736
Uzaktan eğitim öğrencinin kendi hızında öğrenmesini sağlar.	0,725
Uzaktan eğitim öğrenmenin kalıcı olmasını sağlamaktadır.	0,687
Uzaktan eğitim geleneksel eğitimden etkilidir.	0,613
Öğreticilik	
Eğitimin en iyi şekilde gerçekleşmesi için yüz yüze etkileşim gereklidir.	0,812
Uzaktan eğitime nazaran geleneksel eğitimde fikirler, anında ve daha anlaşılır bir şekilde ifade edilmektedir.	0,800
Uzaktan eğitime nazaran geleneksel eğitimle daha etkili bir öğrenme sağlanır.	0,750
Öğrenmek için yüz yüze iletişime ihtiyaç duyarım.	0,693
Yatkınlık	
Verilen görevleri ertelemeyi alışkanlık haline getirmiş bir kişiyim.	0,866
Çoğunlukla verilen görevleri yarım bırakırım.	0,841
Ödevlerimi yapmak için son ana kadar beklerim.	0,821

İç Tutarlılık

Ölçeğin değerlendirilmesi amacıyla iç tutarlılık analizleri yapılmıştır. İç tutarlılık durumunu belirlemek amacıyla Cronbach's alpha katsayısı kullanılmıştır. İç tutarlılık analizleri ölçeğin tamamını ve her bir faktörü ayrı ayrı açıklayacak şekilde yapılmıştır. Ölçeğin bütününe ait iç tutarlılık analizi Cronbach's alpha katsayısı 0,864 olarak hesaplanmıştır. Faktörlere göre alpha katsayıları aşağıda sıralanmıştır.

- Faktör 1: 0,862
- Faktör 2: 0,818
- Faktör 3: 0,807
- Faktör 4: 0,799

SONUÇ VE ÖNERİLER

Temel bileşenler analizi neticesinde 18 maddeden oluşan 4 faktörlü bir ölçek elde edilmiştir. Ölçeğin bütününe yönelik iç tutarlılık değeri ölçeğin güvenilirliğinin yeterli olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar ölçeğin uzaktan eğitim alan öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi için yeterli olduğunu göstermektedir.

Bu ölçek büyük bir bölümü bayan olan bir grup üzerinde yapılan çalışma ile geliştirilmiştir. Farklı profil yapılarına sahip gruplar ile benzer çalışmaların yapılması ölçeğin gücünü artırabilir.

Not: Bu çalışma 24-26 Nisan 2014 tarihlerinde Antalya'da 21 Ülkenin katılımıyla düzenlenen 5th International Conference on New Trends in Education and Their Implications – ICONTE' de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Akkoyunlu, B., Altun, A., Soylu, M. Y., (2008), *Öğretim ,Tasarımı*, Maya Akademi Yayın Dağıtım, Ankara.
- Aşkar, P. (2003). "Uzaktan Eğitimde Temel Yaklaşımlar ve Uzaktan Eğitimde Öğrenci (Katılımcı) Olmak". *Uzaktan Eğitim Teknolojileri T.C. Merkez Bankası İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü*,.3-41. *Uzaktan Eğitim Teknolojileri ve TCMB'de Teknoloji Destekli Bilgisayar Eğitimi Konferansı (31 Ekim 2001) çağrılı konuşmacı*.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques (Third ed.)*. Wiley.
- Dabbah, N., Bannan-Ritland, B., (2005), *Online Learning: Concepts, Strategies, and Application*, Pearson Education Inc. New Jersey .
- Horton, W., (2000), *Designing Web-Based Training: How to Teach Anyone Anything Anywhere Anytime*, John Willey & Sons Inc,
- Isman, A., Barkan, M., Demiray, U. (2005). *Distance Education: The Winds of Change*. Sempati Pegem A Press, Ankara. ISBN: 975-8792-88-1.
- Kish, L. (1995). *Survey Sampling*, Wiley.
- Lohr, S. L. (1999). *Sampling: Design and Analysis*. Duxbury.
- Şahin, S., Yıldırım, S., (2010), Öğrenme Tercihleri ve Ders Algısı, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 3, 153-168.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi, 3. Baskı*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- TDK. (1973). Aydınlatma Terimleri Sözlüğü.
<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=alg%FD&ayn=tam>
- Yates, C. & Bradley, J. (2000). *Basic education at a distance: World review of distance education and open learning*. Routledge, Florence, KY, USA.
- Birişçi, S., Metin, M. & Demiryürek G. (2011). İlköğretim öğretmenlerinin bilgisayar ve internet kullanmaya yönelik tutumlarının incelenmesi: Artvin ili örneği, *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 2.
- Şimşek, M. S., Akgemci, T., ve Çelik, A. (2003). *Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış (3. Baskı)*. Konya: Adım Matbaacılık.
- Petty, R.E. & Cacioppo, J.T. (1996). *Attitudes and persuasion: Classic and contemporary approaches*. Colarado: Westview Press..
- Odabaş, H., "İnternet tabanlı uzaktan eğitim ve bilgi ve belge yönetimi bölümleri", *Türk Kütüphaneciliği*, Sayı: 17, No: 1, 2003, 22-36.
- Reiser, R.A. (2007). A History of Instructional Design and Technology. Ch 3 in Trends and issues in instructional design and technology. Reiser, R.A., & Dempsey, J.A. (Eds.). Upper Saddle River, New Jersey: Merrill/Prentice Hall.